

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Zakładzie Karnym w Oleśnicy
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r., Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 02-03 października 2012 r., do Zakładu Karnego w Oleśnicy (zwanego dalej Zakładem lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Karolina Goral (pedagog resocjalizacyjny), i Aleksandra Iwanowska (prawnik), pracownik Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu dr Natalia Kłaczyńska (prawnik), a także ekspert z zakresu psychologii – Katarzyna Kossobudzka. Wyniki ekspertyzy zostały włączone w treść raportu.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. Przeprowadzona wizytacja swoim zakresem obejmowała sposób traktowania skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi oraz upośledzonych umysłowo.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z ppłk mgr inż. Czesławem Matkowskim - dyrektorem Zakładu;
- dokonano oglądu wybranych losowo cel mieszkalnych, pomieszczeń, w których realizowane są warsztaty terapii zajęciowej, celi zabezpieczającej, celi izolacyjnej;

- dokonano oglądu ambulatorium, kantyny, łaźni, sal widzeń, pomieszczeń radiowęzła, kaplicy, pomieszczeń, w których zlokalizowane jest centrum k-o;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi oraz pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi, w szczególności z osobami w podeszłym wieku oraz z osobami o obniżonej sprawności fizycznej.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali kierownictwo Zakładu Karnego o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Zarządzenie Nr 43/2012 Dyrektora Zakładu Karnego w Oleśnicy z dnia 28 czerwca 2012 roku w sprawie Porządku Wewnętrznego dla skazanych w oddziale penitencjarnym, Zarządzenie Nr 44/2012 Dyrektora Zakładu Karnego w Oleśnicy z dnia 29 czerwca 2012 roku w sprawie Porządku Wewnętrznego dla skazanych w oddziale terapeutycznym, sprawozdanie z ostatniej wizytacji sędziego penitencjarnego, zestawienie udzielonych skazanym nagród oraz wymierzonych kar dyscyplinarnych w latach 2011 oraz 2012 do dnia wizytacji, rejestr stosowania środków przymusu bezpośredniego w roku 2012, informację dotyczącą załatwienia wniosków, skarg i próśb osadzonych w latach 2011-2012, rejestr zdarzeń nadzwyczajnych w roku 2011 i 2012 do dnia wizytacji, rejestr autoagresji z roku 2011 oraz 2012 do dnia wizytacji, zestawienie szkoleń dla osadzonych, informację dotyczącą zatrudnienia osób pozbawionych wolności, plan szkoleń funkcjonariuszy działu penitencjarnego oraz działu ochrony na lata 2011-2012, wykaz powództw cywilnych wniesionych przeciwko Zakładowi Karnemu w Oleśnicy, cennik artykułów dostępnych w kantynie.

2. Legalność pobytu

Pojemność Zakładu Karnego w Oleśnicy wynosi 172 miejsca. W jednostce wyodrębniono 3 oddziały mieszkalne: A, B, i C. Oddział terapeutyczny dla

skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, w tym dla sprawców przestępstw popełnionych w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych zlokalizowano na oddziałach mieszkalnych B i C. Pojemność oddziału ustalono na 112 miejsc zakwaterowania.

W związku z prowadzonym w Zakładzie Karnym w Oleśnicy remontem oddziału mieszkalnego C pojemność jednostki w okresie od 1 sierpnia 2012 r. do 30 listopada 2012 r. ustalono na 143 miejsca zakwaterowania. Pojemność oddziału terapeutycznego nie uległa zmianie, jednakże 11 cel mieszkalnych zlokalizowanych na oddziale ogólnym A, o łącznej pojemności 29 miejsc, przeznaczono na cele mieszkalne dla osadzonych z oddziału terapeutycznego.

W trakcie wizytacji w Zakładzie przebywało łącznie 136 osadzonych, w tym 107 odbywających karę w systemie terapeutycznym.

3. Personel

W jednostce zatrudnionych jest 4 wychowawców (po 2 w dziale terapeutycznym oraz penitencjarnym), a także 4 psychologów (wszyscy w dziale terapeutycznym).

W roku 2011 odbyło się 14 szkoleń przeznaczonych dla pracowników działu penitencjarnego. Dzięki szkoleniom personel miał możliwość poszerzenia swojej wiedzy m. in. z zakresu: przeciwdziałania zjawiskom suicydalnym wśród osadzonych, przygotowania skazanych do zwolnienia z zakładu karnego, przeciwdziałania negatywnym przejawom podkultury więziennej, rozpoznawania nastrojów wśród skazanych na podstawie analizy ich skarg, próśb i wniosków, oddziaływania na skazanych poprzez system nagradzania i karania.

W roku 2012 w dziale penitencjarnym przewidziano do realizacji oraz zrealizowano dokładnie takie same szkolenia jak w roku 2011. Nie negując zasadności cyklicznego powtarzania szkoleń z pewnych obszarów w celu utrwalenia wiedzy personelu, w opinii KMP dostępną w jednostce ofertę należałoby poszerzyć np. o szkolenie z zakresu ochrony praw osadzonych w prawie międzynarodowym oraz umiejętności radzenia sobie ze stresem.

Funkcjonariusze działu ochrony w 2012 r. mogli zapoznać się z zagadnieniami dotyczącymi identyfikacji osób o podwyższonym ryzyku zachowań autoagresywnych, analizy zdarzeń nadzwyczajnych z uwzględnieniem napaści na funkcjonariusza, działania dowódcy zmiany w przypadku zaistnienia zdarzenia nadzwyczajnego, stosowania środków przymusu bezpośredniego – w części praktycznej szkolenia wzięli udział wszyscy pracownicy jednostki.

Ze względu na specyfikę zaburzeń skazanych odbywających karę w oddziale terapeutycznym i wynikające z tych zaburzeń potrzeby i problemy skazanych, KMP zaleca objęcie funkcjonariuszy działu ochrony bezpośrednio pracujących z osadzonymi w oddziale terapeutycznym dodatkowym szkoleniem w zakresie charakterystyki zaburzeń niepsychotycznych i sposobów postępowania z osobami je przejawiającymi.

Na uwagę zasługuje fakt, iż dla całego personelu zorganizowano także szkolenie z zasad udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.

4. Warunki bytowe

Warunki bytowe różnią się w poszczególnych celach mieszkalnych. Część cel odmalowano i odświeżono, natomiast na ścianach niektórych zauważalne były zawilgocenia, zagrzybienia oraz odpryski farby. Podłogi wyłożone są terakotą lub drewnianym parkietem. W części wizytowanych cel kąciki sanitarne oddzielono od reszty celi jedynie materiałową kotarą. Najgorszą sytuację w tym zakresie zaobserwowano w celi nr 401, w której to kącik sanitarny zlokalizowany jest przy oknie, niespełna 0,5 m. od łóżek osadzonych. W ocenie Mechanizmu cele te wymagają pełnej zabudowy kącika sanitarnego. Zgodnie z linią orzecniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. wyrok z dnia 19 kwietnia 2001 r., ETPC 28524/95) oraz mając na uwadze zalecenia CPT zaznaczyć należy, że korzystanie z otwartego kącika sanitarnego w sytuacji, gdy w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, należy uznać za poniżające traktowanie.

Stan sprzętu kwaterunkowego nosi ślady eksploatacji. Podkreślić jednak należy, iż część cel wyposażono w nowe meble (głównie szafki i wieszaki)

wykonane w zakładowej stolarni. Odnotowania wymaga również stan koców i pościeli skarbowej, który określić należy jako bardzo dobry. Dwupiętrowe łóżka nie posiadają zabezpieczeń przez wypadnięciem, ani drabinek umożliwiających wejście na górny poziom. W ocenie przedstawicieli KMP, zaobserwowane braki mogą przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzi na łóżka korzystając z dostępnego a nieprzystosowanego do tego sprzętu kwaterunkowego lub próbują na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

W trakcie wizytacji w jednostce przeprowadzany był remont wszystkich cel mieszkalnych zlokalizowanych w jednym pionie oddziału C. Podkreślenia wymaga szeroki zakres podjętych prac remontowych obejmujący m. in. całkowitą zabudowę kąpoków sanitarnych, doprowadzenie do cel ciepłej wody, wymianę stolarki okiennej, założenie oświetlenia nocnego, wyłożenie podłóg terakotą. Z informacji udzielonych przez dyrektora wynika ponadto, iż zaplanowana jest wymiana sieci centralnego ogrzewania oraz sieci kanalizacyjnej w całej jednostce, zabudowa kąpoków sanitarnych we wszystkich celach mieszkalnych, doprowadzenie do cel ciepłej wody oraz wymiana okien.

Większość osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy nie zgłaszała uwag odnośnie warunków bytowych. Co więcej, skazani podkreślali, że na tle innych jednostek penitencjarnych, wyżywienie zapewnione w Zakładzie Karnym w Oleśnicy jest bardzo smaczne. Część osób, z którymi przedstawiciele Mechanizmu przeprowadzili rozmowy podniosła jednak kwestię zbyt małych porcji wydawanych posiłków, zbyt małej ilości owoców w diecie oraz zbyt wczesnego, tj. o godz. 16-stej wydawania kolacji.

Pojedyncze skargi dotyczyły braku środków chemicznych, umożliwiających zachowanie czystości w kąpokach sanitarnych. Personel jednostki wyjaśnił jednak, iż z uwagi na podejmowane w przeszłości przez skazanych akty samoagresji w postaci wypicia substancji do czyszczenia toalet, środki czystości przechowywane są u oddziałowych i wydawane osadzonym na ich prośbę.

W zakładzie nie ma celi przystosowanej do potrzeb osoby niepełnosprawnej. Zgodnie z wyjaśnieniami dyrektora jednostki w przypadku przetransportowania do Zakładu takiej osoby, jest ona umieszczana w celi z wydzielonym kącikiem sanitarnym.

Jedyna łazienka w jednostce zlokalizowana jest w suterenie pawilonu B. Jej stan określić należy jako dobry. Prowadzącą do łazienki przebieralnię wyposażono w ławki oraz wieszaki. Ściany przebieralni wyłożone są do połowy wysokości glazurą, a podłoga – antypoślizgową wykładziną. Na suficie oraz częściach ścian niepokrytych glazurą pozostawiono niepomalowane ślady po dokonywanych renowacjach. W łazience znajduje się 12 stanowisk prysznicowych. Jej ściany oraz sufit w całości pokryto glazurą. Obok łazienki głównej zlokalizowano również osobne pomieszczenie kąpielowe dla osób niepełnosprawnych. Wyposażone ono jest w prysznic manualny oraz krzesło, brakuje natomiast uchwytu, który osobie korzystającej z kąpielni pomógłby w podniesieniu się z pozycji siedzącej oraz zachowaniu równowagi. Przy łazience znajdują się ponadto, pomieszczenie wymiany odzieży oraz warsztat krawiecki, w którym zatrudnieni osadzeni dokonują niezbędnych napraw odzieży skarbowej.

Z kąpielni w łazience osadzeni mogą korzystać raz w tygodniu. Z częstszych kąpielni korzystają jedynie skazani zatrudnieni w dziale kwatermistrzowskim oraz zatrudnieni przy roznoszeniu posiłków, sprzątający, obsługujący bibliotekę i radiowęzeł. W związku z powyższym warto przytoczyć jedno z ostatnich orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie *Ananyev i inni przeciwko Rosji*, w którym Trybunał zauważył, że *Prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości. Trybunał często stwierdzał, że czas na wzięcie prysznica zwykle przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji był ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu. Był więc oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała* (orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012r., Izba (Sekcja I), Nr skargi 42525/07 i 60800/08). Krajowy Mechanizm Prewencji także stoi na stanowisku, że możliwość kąpielni raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej

częstotliwości podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny. Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpielni w celach mieszkalnych, zużywają więcej wody oraz prądu niezbędnego do jej podgrzania, niż zużyliby podczas kąpieli w więziennej łaźni. Dlatego w ocenie Mechanizmu władze Zakładu powinny zwiększyć częstotliwość kąpieli dla osadzonych.

Część osadzonych, z którymi przedstawiciele KMP przeprowadzili rozmowy podniosła problem zbyt krótkiego czasu przeznaczonego na kąpiel. Z informacji przekazanych przez skazanych wynika bowiem, że w czas korzystania z łaźni wliczany jest również czas dokonywania wymiany odzieży, w wyniku czego sama kąpiel trwa zaledwie około 3 minut.

Spacery osadzonych realizowane są na dwóch polach spacerowych o różnej wielkości. Mniejsze z nich przeznaczone jest dla osób korzystających z oddzielnych spacerów, w tym dla skazanych ukaranych karą dyscyplinarną umieszczenia w celi izolacyjnej. Pola tego nie wyposażono ani w ławkę, ani w zadaszenie chroniące przed deszczem. Na polu spacerowym ogólnym znajduje się tablica do gry w koszykówkę oraz ławki. Brak jest natomiast zadaszenia.

Osadzeni posiadający środki finansowe mogą co najmniej trzy razy w miesiącu dokonywać zakupów artykułów żywnościowych, wyrobów tytoniowych oraz innych przedmiotów dopuszczonych do sprzedaży w jednostce. Kantyna dysponuje szerokim asortymentem towarów, w tym wyborem świeżych warzyw i owoców, nabiału oraz dopuszczonych do sprzedaży suplementów diety. Ponadto, osadzeni mają możliwość zamawiania w kantynie gazet i czasopism.

5. Traktowanie

Z danych udostępnionych przez administrację Zakładu Karnego w Oleśnicy wynika, że w 2011 r. odnotowano 6 zdarzeń nadzwyczajnych, w tym 4 przypadki bójki lub pobicia, samouszkodzenie oraz zgon osadzonego inny niż samobójstwo.

W roku 2012 do dnia wizytacji także miało miejsce 6 zdarzeń nadzwyczajnych: 4 przypadki bójki lub pobicia, znęcanie się nad

współosadzonym, napaść na funkcjonariusza w trakcie wykonywania czynności służbowych.

W roku 2011 zarejestrowano 7 przypadków autoagresji: połyk ciała obcego, 4 pocięcia oraz 2 zatrucia lekami. Przypadki zatrucia lekami zakwalifikowano jako samouszkodzenia o charakterze instrumentalnym. Od początku roku 2012 do dnia wizytacji odnotowano 7 przypadków samoagresji: połyk ciała obcego, odmowa przyjmowania pokarmów, 5 przypadków pocięcia. Wśród wymienionych 4 akty samoagresji zostały uznane za instrumentalne. Zarówno w roku 2011, jak i 2012 wszystkie zachowania autoagresywne były podejmowane przez osadzonych z oddziałów terapeutycznych.

W 2011 r. w Zakładzie odnotowano łącznie 71 skarg. Największa liczba skarg wniesionych przez osoby pozbawione wolności dotyczyła: warunków bytowych (21 skarg), opieki zdrowotnej (14 skarg), traktowania przez funkcjonariuszy (7 skarg), wymierzenia kary dyscyplinarnej (7 skarg). W okresie od 01.01. do 02.10.2012 r. osadzeni wnieśli 54 skargi, wśród których najczęściej poruszano kwestie: traktowania przez funkcjonariuszy (10 skarg), warunków bytowych (9 skarg), opieki zdrowotnej (8 skarg), traktowania przez współosadzonych (5 skarg). Żadna z wniesionych skarg nie została uznana za zasadną.

Od początku 2011 r. przeciwko Zakładowi Karnemu w Oleśnicy było wniesionych 6 pozwów w postępowaniu cywilnym, dotyczących przebywania w przeludnionej celi, niewłaściwych warunków bytowych, niewłaściwego traktowania, niewłaściwego osadzenia w celi mieszkalnej, niewypłacenia wynagrodzenia za pracę. Do czasu wizytacji zakończyło się jedno postępowanie – wyrokiem o oddalenie powództwa.

W 2011 r. oraz 2012 r. w jednostce nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne w stosunku do zatrudnionego w niej personelu.

Środki przymusu bezpośredniego stosowane są w zakładzie sporadycznie. W 2012 r. do dnia wizytacji odnotowano 2 przypadki użycia siły fizycznej oraz siły fizycznej i kajdanek wobec jednego osadzonego, tego samego dnia w odstępie

kilku minut, w celu przeciwdziałania usiłowaniu zamachu na życie lub zdrowie innej osoby

Niemal wszyscy skazani z oddziału terapeutycznego bardzo pozytywnie ocenili pracę wychowawców, psychologów i oddziałowych. Skazani, z którymi przeprowadzono rozmowy podkreślali, iż personel interesuje się ich problemami, jest pomocny, życzliwy i w sposób kulturalny odnosi się do osadzonych. Żaden z rozmówców nie miał także trudności z umówieniem się na rozmowę do wychowawcy lub psychologa. W trakcie rozmów byli wysłuchani, a ich problemom poświęcono należną uwagę. Ponadto, osobom o obniżonej sprawności fizycznej funkcjonariusze pomagają w dojściu do łaźni, świetlicy, czy też aparatu telefonicznego.

Jedynie dwóch osadzonych miało zastrzeżenia odnośnie traktowania przez personel: ubliżania przez oddziałowego z oddziału mieszkalnego C oraz braku umiejętności przekazania przez wychowawcę informacji niezbędnych do funkcjonowania w jednostce.

6. Dyscyplinowanie

W okresie 01.01.2011 r. do 02.10.2012 r. osadzonym w Zakładzie Karnym w Oleśnicy udzielono łącznie 422 nagród, w tym: 243 pochwały, 53 zezwolenia na dodatkowe widzenie, 51 zezwoleń na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej, 44 nagrody pieniężne, 17 nagród rzeczowych, 10 zezwoleń na widzenie bez osoby dozorującej, 3 zezwolenia na widzenie w oddzielnym pomieszczeniu bez osoby dozorującej, 1 zatarcie kar dyscyplinarnych.

Od początku 2011 r. do dnia wizytacji wobec osób odbywających karę w Zakładzie wymierzono 129 kar dyscyplinarnych. W analizowanym okresie najczęściej wymierzano następujące kary: nagana (54 przypadki), pozbawienie możliwości korzystania z udziału w niektórych zajęciach sportowych na okres 3 miesięcy (15 przypadków), umieszczenie w celi izolacyjnej na okres 14 dni (15 przypadków), pozbawienie możliwości zakupu wyrobów tytoniowych na okres 3 miesięcy (10 przypadków), pozbawienie możliwości otrzymywania paczek

żywnościowych na okres 3 miesiące (10 przypadków), umieszczenie w celi izolacyjnej na okres 14 dni w zawieszeniu na 3 miesiące (9 przypadków).

Krajowy Mechanizm Prewencji pozytywnie ocenia funkcjonującą w jednostce praktykę nagradzania i karania osadzonych. Możliwość otrzymania przez osobę odbywającą karę pozbawienia wolności nagrody może stanowić bowiem dodatkową zachętę do zmiany przez osadzonego swojej postawy na społecznie aprobowaną.

7. Prawo do informacji

Zasady funkcjonowania osadzonych w Zakładzie Karnym w Oleśnicy, ich prawa oraz obowiązki regulowane są przepisami Zarządzenia Nr 43/2012 Dyrektora Zakładu Karnego w Oleśnicy z dnia 28 czerwca 2012 roku w sprawie ustalenia Porządku Wewnętrznego dla skazanych w oddziale penitencjarnym oraz Zarządzenia Nr 43/2012 Dyrektora Zakładu Karnego w Oleśnicy z dnia 29 czerwca 2012 roku w sprawie ustalenia Porządku Wewnętrznego dla skazanych w oddziale terapeutycznym. Egzemplarze zarządzenia dostępne są w celach mieszkalnych.

W ocenie Mechanizmu przepisy zawarte w powyższych aktach sformułowane są jasno, a ich układ jest przejrzysty

Na ścianach korytarzy zostały wywieszane adresy instytucji stojących na straży praw człowieka.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Widzenia udzielane są osadzonym w czwartki, niedziele i święta w godz. 8.00-15.00. W opinii KMP takie uregulowanie omawianej kwestii zasługuje na uznanie. Dzięki możliwości otrzymania przez osadzonego widzenia w dni ustawowo wolne od pracy, tj. niedziele i święta odwiedzający go nie muszą korzystać z urlopów wypoczynkowych lub opuszczać zajęć szkolnych. Tym samym przyjęte w Zakładzie rozwiązanie niewątpliwie ułatwia podtrzymanie więzi osób pozbawionych wolności z bliskimi.

W Jednostce znajdują się 3 sale widzeń: sala do widzeń pod dozorem funkcjonariusza, w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą przy osobnym stoliku (wyposażona w 9 stolików), sala do widzeń bez dozoru funkcjonariusza (wyposażona w 3 stoliki) oraz sala do widzeń z odrębnym węzłem sanitarnym. Stan sal widzeń można określić jako dobry. Jedynie na jednej ze ścian sali do widzeń bez dozoru widoczne były ślady wilgoci. W trakcie wizytacji przedstawiciele KMP otrzymali informację, iż sala do tzw. „widzeń intymnych” jest wyłączona z eksploatacji z uwagi na planowany jej remont.

W żadnej z sal widzeń nie został wyodrębniony kącik przeznaczony dla dzieci. Ze względu jednak na niewielką powierzchnię pomieszczeń przeznaczonych na sale widzeń, w ocenie KMP, bardzo utrudnione byłoby utworzenie kącika dla dzieci przy jednoczesnym zachowaniu ich dotychczasowej pojemności. Mechanizm zaleca jednak wyposażenie sali widzeń w kredki, kolorowanki i książeczki itp., z których dzieci mogłyby korzystać przy stolikach przeznaczonych do widzeń, a także pomalowanie lub przyozdobienie sali widzeń w taki sposób, aby stwarzała ona atmosferę przyjazną dzieciom.

Korzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego osadzeni na poszczególnych oddziałach mieszkalnych mogą 3 razy w tygodniu. Rozmowy odbywają się w godz. 8.00-17.30, a ich czas nie może przekroczyć 5 minut. W przypadku dużej liczby zgłoszeń rozmowy mogą być ograniczone do 3 minut, co uznać należy za rozwiązanie zbyt rygorystyczne. Ograniczeniom czasowym nie podlegają rozmowy skazanych z obrońcami lub pełnomocnikami będącymi adwokatami lub radcami prawnymi.

Rozmowy telefoniczne skazanych są kontrolowane przez funkcjonariuszy, z wyłączeniem rozmów z obrońcami lub pełnomocnikami.

W odniesieniu do realizacji rozmów telefonicznych przez osadzonych przedstawiciele KMP odnotowali jedną skargę dotyczącą praktyki liczenia czasu przeznaczonego na rozmowę nie od momentu podniesienia przez skazanego słuchawki telefonicznej, ale od chwili otworzenia kraty.

9. Prawo do ochrony zdrowia

Na czele Zakładu Opieki Zdrowotnej Zakładu Karnego w Oleśnicy stoi kierownik – zatrudniony na pełnym etacie specjalista chirurgii ogólnej. W czasie wizytacji kierownik odbywał także specjalizację z medycyny ratunkowej. W jednostce na umowę o pracę zatrudnieni są ponadto specjaliści: psychiatra (0,5 etatu), internista (0,25 etatu), neurolog (0,25 etatu), dermatolog (0,25 etatu), laryngolog (0,25 etatu), chirurg (0,25 etatu), okulista (0,16 etatu). Na umowę cywilnoprawną Zakład zatrudnia stomatologa. Skład osobowy służby zdrowia w jednostce uzupełniają 2 pielęgniarki.

Ambulatorium czynne jest od poniedziałku do piątku w godz. 7.00-18.00. Kierownik ambulatorium przyjmuje osadzonych w godz. 7.00-15.00. Zgodnie z informacjami udzielonymi przez kierownika przyjęcia planowe osadzonych z danego oddziału mieszkalnego odbywają się raz w tygodniu – w pozostałe dni pacjenci przyjmowani są w pilnych przypadkach. Lekarze specjaliści także przyjmują osadzonych raz w tygodniu. Poza godzinami pracy ambulatorium wzywane jest pogotowie ratunkowe. W roku 2011 do jednostki pogotowie było wzywane 13 razy, a w roku 2012 do dnia wizytacji 9 razy.

W skład ambulatorium zakładowego wchodzi 2 gabinety lekarskie, gabinet zabiegowy, gabinet stomatologiczny, pomieszczenie socjalne oraz zaplecze sanitarne. Izba chorych zlokalizowana jest na oddziale mieszkalnym C. W izbie chorych znajduje się 6 dwupiętrowych łóżek, szafki oraz stolik. Kącik sanitarny w izbie jest w pełni zabudowany, a jego ściany i podłoga wyłożone są glazurą i terakotą.

Większość rozmówców bardzo pozytywnie oceniła zapewnioną im opiekę zdrowotną. Skazani podkreślali, iż nie mają problemów z dostaniem się na wizytę do lekarza oraz otrzymaniem lekarstw. Pojedyncze skargi dotyczyły bagatelizowania zgłaszanych dolegliwości przez dermatologa oraz braku zapewnienia opieki dentystycznej w czasie urlopu stomatologa.

10. Oddziaływania kulturalno-oświatowe

W latach 2011-2012 do dnia wizytacji w ramach zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych w Zakładzie odbyły się 3 występy artystyczne, konkursy z wiedzy ogólnej pt. „Jeden z dziesięciu”, spotkania z zakresu aktywizacji zawodowej, spotkania skazanych z rodzinami z okazji Świąt Wielkanocnych oraz Bożego Narodzenia, turnieje szachowe, tenisa stołowego, warcaby oraz piłkarzyki. Od 2008 r. w jednostce wydawana jest gazetka „Quo vadis”, której redakcją zajmują się sami osadzeni. Ponadto, w Zakładzie funkcjonuje biblioteka zaopatrzona w stosunkowo szeroki wybór pozycji książkowych oraz czasopism, a także radiowęzeł. W bibliotece oraz radiowęźle zatrudniono po jednym osadzonym

W trakcie wizytacji w związku z przeprowadzanym remontem jedyna świetlica znajdowała się na oddziale mieszkalnym B. Wyposażona ona była w telewizor, stolik i 3 rzędy krzeseł, czym bardziej przypominała salę telewizyjną niż świetlicę. W opinii KMP zasadne byłoby wzbogacenie wyposażenia świetlic w np. tablice do gry w dart, stoły do piłkarzyków lub tenisa stołowego, tak by tym samym uatrakcyjnić czas przeznaczony na zajęcia świetlicowe.

Należy podkreślić, iż w jednostce znajduje się sala gimnastyczna, na której osadzeni mogą grać, m. in. w siatkówkę lub koszykówkę. Zajęcia na sali gimnastycznej odbywają się raz w tygodniu w grupach około 20 osobowych. Obok sali znajduje się magazynek ze sprzętem do ćwiczeń oraz kącik sanitarny.

Po zajęciach sportowych skazani nie mają możliwości skorzystania z kąpieli i myją się w celach mieszkalnych. W związku z powyższym KMP zaleca umożliwienie kąpieli osadzonym bezpośrednio po ćwiczeniach na sali gimnastycznej.

W trakcie rozmów z przedstawicielami KMP część osadzonych zgłosiła, iż nie może uczestniczyć w zajęciach na sali gimnastycznej z uwagi na brak odpowiedniego obuwia. Osadzeni ponadto podnosili kwestię braku zajęć na sali w okresie letnim. Z wyjaśnień udzielonych przez personel Zakładu wynika jednak, iż jedyna osoba posiadająca uprawnienia do przeprowadzania zajęć sportowych przebywała wówczas na urlopie wypoczynkowym.

W odniesieniu do realizacji oddziaływań kulturalno-oświatowych i sportowych w jednostce skazani w pojedynczych przypadkach skarżyli się na zbyt małą liczbę zajęć kulturalno-oświatowych, brak świetlicy na oddziale mieszkalnym A, a także brak piłek do gry w koszykówkę w trakcie spacerów.

11. Oddziaływania terapeutyczne

W Zakładzie Karnym w Oleśnicy funkcjonuje oddział terapeutyczny dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. Znaczny odsetek stanowią osoby z podwójną, a nawet potrójną diagnozą, tj. osoby u których występują zaburzenia osobowości przy współistniejącym upośledzeniu umysłowym (najczęściej w stopniu lekkim lub umiarkowanym). Z danych dotyczących roku 2011 wynika, iż w populacji osadzonych na oddziale terapeutycznym przebywało: 58 osób upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim, 9 osób upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim, 96 osób z zaburzeniami osobowości, 35 osób uzależnionych od alkoholu, 24 osoby uzależnione od środków odurzających, 29 osób z zaburzeniami preferencji seksualnych.

Personel oddziału terapeutycznego stanowią: kierownik oddziału – psycholog, 4 psychologów (sprawujących opiekę również nad osadzonymi w oddziale penitencjarnym) oraz 2 wychowawców. W jednostce pozostają także 2 wakaty dla terapeuty zajęciowego. Zgodnie z informacjami dyrektora z dniem 1 listopada 2012 r. planowane było zatrudnienie jednej osoby posiadającej kwalifikacje do prowadzenia terapii zajęciowej. Skład osobowy personelu oddziału terapeutycznego uzupełnia zatrudniony na 0,5 etatu lekarz psychiatra.

Potrzebę konsultacji psychologicznej skazani zgłaszają wychowawcom. Czas oczekiwania na wizytę jest krótki – odbywa się ona zazwyczaj tego samego dnia. W sprawach nagłych skazani są przyjmowani w trybie pilnym. Konsultacje psychiatryczne odbywają się z kolei raz w tygodniu.

Wszyscy zatrudnieni w Zakładzie Karnym w Oleśnicy psycholodzy mają ukończone studia wyższe oraz dodatkowe kursy i szkolenia z zakresu pomocy psychologicznej i realizowanych w jednostce programów terapeutycznych m. in.

szkolenie w zakresie profilaktyki przemocy metodą Treningu Zastępowania Agresji, metod pracy ze sprawcami przestępstw seksualnych, postępowania ze sprawcą „przemocy domowej” wg metody Duluth). Żaden z zatrudnionych psychologów nie posiada certyfikatu psychoterapeuty.

Zespół terapeutyczny w jednostce nie ma zapewnionej superwizji, z uwagi na brak wydzielonych na ten cel środków finansowych. W tym miejscu należy podkreślić, iż superwizja w znacznym stopniu przyczyniłaby się do zwiększenia efektywności pracy psychologów, pomagając im jednocześnie w uporaniu się z obciążeniami wynikającymi ze specyfiki wykonywanej przez nich pracy.

Założenia teoretyczne w oparciu o które prowadzi się działalność terapeutyczną to podejście eklektyczne wykorzystujące głównie elementy zawarte w teoriach poznawczo-behawioralnych. Zakres oddziaływań terapeutycznych prowadzonych w jednostce obejmuje psychokorekcję indywidualną, psychokorekcję grupową, terapię zajęciową, oddziaływania wychowawcze, zajęcia sportowe, farmakoterapię. Personel oddziałów terapeutycznych prowadzi następujące programy terapeutyczne:

- trening terapeutyczny dla DDA (dorosłych dzieci alkoholików),
- edukacja uzależnień,
- psychoedukacja (profilaktyka autoagresji),
- trening umiejętności społecznych,
- zajęcia relaksacyjne,
- zajęcia edukacyjno-korekcyjne dla sprawców przemocy domowej wg metody Duluth,

Skazani z zaburzeniami preferencji seksualnych objęci są z kolei zajęciami w grupie terapeutycznej, edukacją seksualną, treningiem empatii, radzenia sobie z nawrotami oraz treningiem zastępowania agresji ART. Cykl zajęć dla skazanych z zaburzeniami preferencji seksualnych trwa około roku. W poszczególnych etapach terapii uczestniczy średnio od 5 do 9 osób.

Zajęcia programowe-terapeutyczne prowadzi się w grupach od 6 do 12 osobowych. Zgodnie z informacjami udzielonymi przez personel oddziału terapeutycznego skazani uczestniczą w zajęciach obowiązkowo, zwłaszcza w

pierwszym okresie trwania programu terapeutycznego. Zdarza się natomiast, iż część osadzonych odmawia uczestnictwa w dalszych etapach programu terapeutycznego, w sytuacji gdy wymaga on głębszej analizy własnych problemów i pracy nad nimi. Z drugiej jednak strony występują także sytuacje, iż skazani zmuszeni są oczekiwać na udział w niektórych zajęciach programowych, przede wszystkim w tych, które trwają minimum 6 miesięcy, np. ART lub DDA. Część skazanych ze względu na krótki okres odbywania kary nie przechodzi całego programu terapeutycznego.

Prowadzone oddziaływania terapeutyczne ukierunkowane są głównie na kształtowanie nowych umiejętności, m. in. rozwijania zdolności do samokontroli, kontrolowanie impulsywności, rozpoznawania symptomów gotowości do zachowań z użyciem przemocy. Utrwalenie wskazanych umiejętności bez regularnej psychoterapii indywidualnej wydaje się być jednak utrudnione. W odniesieniu do skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi wskazane byłoby rozszerzenie programu terapeutycznego o psychoterapię indywidualną lub większą liczbę spotkań indywidualnych z psychologiem. Dzięki temu możliwe byłoby prowadzenie pracy w oparciu o zbudowaną relację terapeutyczną, która w znacznej mierze przyczyniłaby się do utrwalenia pożądanych postaw i zachowań u skazanych.

W trakcie wizytacji, z uwagi na prowadzone w Zakładzie prace remontowe oferta dostępnych oddziaływań terapeutycznych została zredukowana do zajęć grupy terapeutycznej dla osadzonych z zaburzeniami preferencji seksualnych (raz w tygodniu 2 grupy), profilaktyki uzależnień (raz w tygodniu 1 grupa), edukacji uzależnień (raz w tygodniu 1 grupa), treningu umiejętności społecznych (raz w tygodniu 1 grupa).

W jednostce prowadzona jest również terapia zajęciowa. Baza lokalowa przeznaczona do tej formy terapii obejmuje 6 pomieszczeń, w których znajdują się pracownia krawiecka, introligatorska, stanowisko komputerowe oraz magazyn z materiałami do terapii. Pomieszczenia do terapii zajęciowej są niewielkie, wymagają remontu oraz doposażenia. W ramach terapii zajęciowej skazani wykonują m. in. prace z gipsu, drewna, papieru, część skazanych klei koperty na

użytek administracji więziennej oraz skazanych. Pomieszczenia przeznaczone do terapii zajęciowej były wykorzystywane przez psychologów również do prowadzenia terapii grupowej. W związku prowadzonym remontem zajęcia odbywały się 2 razy w tygodniu w godz. 8.30-12.00 oraz 13.30-15.00. Zgodnie z informacjami udzielonymi przez personel po zakończeniu prac remontowych skazani będą mogli korzystać z terapii zajęciowej codziennie. Wobec braku w jednostce terapeuty zajęciowego w czasie wizytacji, terapię zajęciową prowadzili psycholodzy.

Znaczny odsetek skazanych objęty jest farmakoterapią. Leki zlecane przez lekarza psychiatrę podawane są głównie w formie tabletek. Skazani zażywają leki w obecności pielęgniarki.

W trakcie przeprowadzanych rozmów jeden z osadzonych z celi 307 zgłosił, iż zalecono mu przyjmowanie silnych leków psychotropowych o godz. 15.00. Skazany wyjaśnił, iż po zażyciu leków śpi przez resztę dnia, natomiast nocę spędza bezsennie. W związku z powyższy KMP zaleca ponowne skierowanie osadzonego na konsultację do lekarza psychiatry.

Większość osadzonych pozytywnie oceniła zapewnioną im w jednostce opiekę psychologiczną oraz psychiatryczną. Przedstawiciele KMP odnotowali jednak skargi dotyczące zbyt długiego okresu oczekiwania na udział w terapii oraz ograniczenie terapii zajęciowej.

12. Zatrudnienie

Skazani zatrudniani są odpłatnie przy pracach pomocniczych i porządkowych na rzecz Zakładu. Limit etatów przyznanych jednostce w 2011 r. wynosił 13, a od 2012 r. jednostka dysponuje 12 etatami. W roku 2011 średnia liczba skazanych zatrudnionych odpłatnie kształtowała się na poziomie około 20 osób, w roku 2012 do dnia wizytacji – około 18 osób.

Skazani zatrudniani są także nieodpłatnie przy pracach administracyjno-gospodarczych oraz porządkowych na terenie Zakładu w oparciu o art. 123a §1 kkw. Średnia liczba zatrudnionych nieodpłatnie wynosiła około 39 osób w 2011 roku i 47 w roku 2012 roku.

Osadzonym w jednostce zapewnia się także szkolenia kursowe. W okresie od 01.01.2011 r. do dnia wizytacji odbyło się 9 szkoleń przyuczających do wykonywania zawodów stolarza, krawca, malarza, kierowcy wózka jezdniowego, robotnika ogólnobudowlanego. W czasie wizytacji w jednostce realizowany był również kurs przyuczający do zawodu „technolog robót wykończeniowych w budownictwie” połączony z zajęciami z zakresu aktywizacji zawodowej. Łącznie od początku 2011 r. do dnia wizytacji szkoleniami objęto 110 osadzonych.

13. Prawo do praktyk religijnych

W jednostce znajduje się kaplica rzymskokatolicka. Posługi religijne odbywają się w kaplicy w soboty lub niedziele oraz w święta w godzinach 8.00-16.00. We mszy św. może uczestniczyć jednocześnie około 20 osób. Skazani mogą również spotykać się indywidualnie z kapłanem codziennie w godzinach 8.00-15.00.

Posługi religijne sprawowane są ponadto przez przedstawicieli Kościoła Polskokatolickiego, Wyznania Świadków Jehowy, Zboru Chrześcijan oraz Epifanii.

Osadzeni nie zgłosili uwag w zakresie dostępu do praktyk religijnych w jednostce.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca:

Dyrektorowi Zakładu Karnego w Oleśnicy

1. rozszerzenie zakresu szkoleń dla personelu jednostki;
2. kontynuację przedsięwziętych oraz zaplanowanych prac remontowych w jednostce;
3. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i bariery zabezpieczające przed upadkiem;

4. rozważenie możliwości dostosowania jednej z cel mieszkalnych do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
5. zamontowanie uchwytów w części łaźni przeznaczonej do kąpieli osób o obniżonej sprawności fizycznej;
6. zwiększenie częstotliwości kąpieli dla osadzonych;
7. przyozdobienie sali widzeń w taki sposób, aby stwarzała atmosferę przyjazną dzieciom;
8. wyposażenie pól spacerowych w częściowe zadaszenia, a mniejszego z nich również w ławkę;
9. doposażenie świetlic np. w tablice do gry w dart, piłkarzyki;
10. rozważenie możliwości zagwarantowania skazanym dostępu do psychoterapii indywidualnej;
11. rozważenie możliwości zapewnienia psychologom superwizji;
12. podjęcie starań w celu zatrudnienia terapeutów zajęciowych.

Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej we Wrocławiu:

1. przyznanie środków finansowych niezbędnych do wykonania zaleceń nr: 2, 3, 5, 7, 8, 9.